

різновид обличчя комунікантів часто зумовлює спосіб спілкування. З огляду на ці аспекти в науковій літературі виокремлюються два (рідше три) типи комунікативної взаємодії. Першим типом є *комунікативна кооперація* (співробітництво), яка характеризується узгодженістю намірів, стратегічних програм комунікантів, симетричними відносинами між ними, балансом комунікативних статусів, ефективністю й оптимальністю спілкування. Досягненню кооперативного результату в спілкуванні сприяє комунікативне пристосування, яке розглядається як зміна комунікантами моделі власної комунікативної поведінки з метою пристосування до моделі партнера, що зменшує комунікативний шум, оптимізує розуміння (Х. Грайс).

Другим типом комунікативної взаємодії є *комунікативний конфлікт*, який визначається неузгодженістю намірів, стратегічних програм комунікантів, асиметричними відносинами між ними, дисбалансом статусів обличчя, результатом чого переважно є припинення спілкування, небажання подальшого продовження комунікації. Комунікативний конфлікт протиставлений

комунікативній кооперації. Він супроводжується негативними емоціями й розбалансуванням чинника обличчя (принижується обличчя одного або обох партнерів комунікації).

Третім типом комунікативної взаємодії деякі дослідники (А. Ішмуратов) вважають *комунікативне суперництво* як неконфліктне здорове спілкування, що характеризується прагненням здобути інтелектуальну перевагу, здійснити свої наміри в дискусії, підвищити власний статус обличчя. Але комунікативне суперництво все ж таки прагне до асиметрії відносин комунікантів і відповідно може призвести до комунікативного конфлікту, тому, на наш погляд, його не варто виокремлювати, а можна вважати варіантом другого типу.

Висновки. Комунікативна взаємодія – це складне когнітивно-комунікативне явище, яке потребує детального вивчення з позицій моделювання різних типів дискурсу, а також напрацювання методики озброєння уміннями й навичками комунікативної взаємодії майбутніх учителів технологічних дисциплін при підготовці до педагогічної взаємодії.

Література:

1. Атаян Э.Р. Коммуникация и раскрытие потенций языкового сознания // Э.Р. Атаян. – Ереван, 1987.
2. Бацевич Ф.С. Основы комунікативної лінгвістики // Ф.С. Бацевич. – К., 2004
3. Остин Дж. Слово как действие // Дж. Остин. – М., 1986
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник // О.О. Селіванова. - Полтава: Довкілля – К., 2008
5. Goffman E. Interactional Ritual. – N.Y., 1967
6. Grosse E.U. Text und communication. – Stuttgart, 1976

УДК 377.6:338.48

А.П. Бойчук, м. Івано-Франківськ, Україна / A. Boichuk, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: alla.boichuk@ukr.net

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена обґрунтуванню форм практичної підготовки майбутніх фахівців до організації та ведення агротуристичної діяльності. Досвід існування агротуристичної галузі показує, що підготовка кадрів для сфери туризму не повною мірою відповідає потребам агротуристичної індустрії. Зазначається, що практична підготовка виконує найважливіше завдання в процесі навчання майбутніх фахівців з організації агротуризму та допомагає отримати професійно-практичні навички роботи агротуристичного спрямування. Мета навчально-практичних форм та методів підготовки кадрів максимально спрямована на вдосконалення компетенцій в області майбутньої спеціальності. Визначено основні напрямки практичної підготовки майбутніх фахівців агротуризму: активні методи навчання, навчально-виробнича практика, поза аудиторна робота. Автор наголошує, що активні методи навчання вирізняються високим ступенем наближення студентської аудиторії до умов професійної діяльності, до конкретних ситуацій. Практичне виконання робіт у агротуристичних садибах дозволяє сформувати у студентів професійні компетенції фахівця агротуризму, уміння керувати технологіями ведення агротуристичної діяльності. Для закріплення теоретичних знань і отримання практичних навичок застосовуються виїзні практичні заняття, ділові ігри, тренінги, конференції. В процесі проведення різних форм практичної підготовки здійснюється також формування нових знань, вмінь та навичок, пов'язаних зі специфікою виробничого процесу в агротуризмі.

Ключові слова: практична підготовка, фахівець, агротуристична діяльність, активні методи навчання, навчально-виробнича практика, позааудиторна робота, компетенції, виїзне практичне заняття, ділова гра.

Practical training of specialists for the agritourism activity organization

Annotation. The article is devoted to the justification of forms of practical training of future specialists for the organization and

conduct of agritourism activities. The experience of the existence of agritourism shows that training for tourism did not fully meet the needs of the agritourism industry. It is noted that practical training plays one of the most important tasks in the process of training of future specialists for the organization of agritourism and helps to get professional and practical skills. The forms and methods of practical training are aimed at improving skills in their future profession. It is also defined the main directions of practical training of future specialists of agro-tourism: active teaching methods, training and production practice and extracurricular work. The author notes that the active teaching methods have a high degree approximation of students to the conditions of professional activity, to particular situations. Practical work in agritourism allows students to form professional competence of the agritourism specialist, the ability to control the technology of conducting agritourism activities. To consolidate the theoretical knowledge and practical skills outside practical lessons, business games, trainings, conferences are used. In the process of conducting various forms of practical training the development of new knowledge, abilities and skills related to the specifics of the production process in agritourism are created.

Key words: *practical training, specialist, agritourism activity, active teaching methods, training and production practice, extracurricular work, competences, outside practical lessons, business game.*

Постановка проблеми. У системі підготовки кадрів для туристичної галузі України важливе місце займає практична її сторона. Практикоорієнтованість навчання підтверджують галузеві та освітні стандарти професійно-технічної освіти, вимоги сучасного ринку праці, досвід провідних зарубіжних інституцій. Зважаючи на появу нових професій та спеціалізацій у сфері туристичного бізнесу, навчальні заклади намагаються переформатувати навчальний процес та йти в ногу з новими суспільно-економічними викликами.

Першочерговою метою реформи освітнього процесу є підготовка фахівця, затребуваного сучасним ринком праці. А це означає, що потрібно готувати таких фахівців, які можуть заповнити вакантні місця в регіонах проживання, та створити навчальні програми, зміст яких якомога більше наближений до вимог туристичних підприємств.

Варто зазначити, що в Україні швидкими темпами розвиваються різні види туризму, серед яких і агротуризм. Досвід існування агротуристичної галузі показує, що підготовка кадрів для сфери туризму не повною мірою відповідає потребам агротуристичної індустрії як у кількісному, так і в якісному відношенні. Існуючі навчальні програми не задовольняють вимоги агротуризму, оскільки вони не орієнтовані на специфіку агротуристичної діяльності. При нестачі кваліфікованих кадрів для агротуризму випускники профільних навчальних закладів часто залишаються незатребуваними через відсутність навичок і знань з конкретних спеціалізацій.

Саме тому необхідно створювати умови навчання, які відповідають сучасним вимогам освітнього процесу, для можливості отримання практичних знань ведення та організації аграрного туристичного бізнесу.

Аналіз попередніх досліджень. Науковий інтерес до вивчення проблем фахової підготовки майбутніх працівників галузі туризму притаманний вітчизняній педагогічній думці. Проблему практичної підготовки фахівців туризму досліджують А. Конох, Л. Кнодель, В. Лозовецька, Л. Поважна, Л. Польова, Л. Титовата ін. Однак, проблема практичної підготовки майбутніх фахівців з організації агротуристичної діяльності розглядалася науковцями недостатньо.

Мета статті: обґрунтування форм практичної підготовки майбутніх фахівців до організації та ведення агротуристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У широкому значенні практична підготовка – це всі види навчально-виробничої, професійної практики та різного роду лабораторно-практичні заняття. Суть практичної підготовки полягає в організації та проведенні самостійної роботи студентів для отримання професійних навичок та компетенцій, необхідних для їх майбутньої діяльності. У освітніх програмах навчання агентів з організації туризму практична підготовка є важливою складовою професійної підготовки.

Учені зазначають, що практична підготовка – це «складова частина професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування умінь і навичок, який спрямований на формування здатності студентів до кваліфікаційної виробничої праці за обраною спеціальністю» [2, с. 119].

Основна мета практичної підготовки – закріплення та удосконалення професійних знань, умінь та навичок, отриманих у процесі теоретичного навчання, а також формування таких якостей особистості майбутнього працівника сфери туризму, як професійна самостійність, професійна мобільність, самоконтроль, що необхідні для прийняття професійних рішень, планування та розв'язання професійно орієнтованих завдань, виконання професійних функцій на відповідному рівні.

Л. Польова наголошує на *принципі черговості теоретичного та практичного навчання та зазначає, що «це сприяє пристосуванню навчальних програм до сучасних вимог ринку праці, а також надає можливість студентам мобілізувати свої знання, застосовуючи їх у конкретних виробничих ситуаціях»* [3, с. 173].

Важливим завданням практичної підготовки є професійна адаптація студентів до реальних умов праці. Тому, в процесі проведення різних форм практичної підготовки здійснюється також формування нових знань, умінь та навичок, пов'язаних зі специфікою виробничого процесу.

В. Лозовецька стверджує, що «професійно-спрямована мотивація навчальної діяльності сприяє формуванню компетентного фахівця з сучасним типом

професійного мислення, що передбачає проведення функціональних ділових ігор, розв'язання комплексу проблемних ситуацій та завдань, проектні доробки відповідних професійних рекомендацій щодо майбутньої функціональної діяльності фахівця, участь майбутнього фахівця у розробці реальних виробничих програм і проектів конкретних підприємств галузі, розв'язання професійних ситуацій, проблем та завдань» [4, с. 18-23].

Отже, практична підготовка виконує найважливіше завдання в процесі навчання майбутніх працівників – формує систему професійних знань, умінь і навичок, що і визначає рівень професійної кваліфікації фахівця.

Під час опитування працівників агротуристичних господарств було визначено показники конкурентоздатності випускників коледжів та інших закладів професійно-технічної освіти. Переважно роботодавці орієнтуються на підготовлену робочу силу, фахівців, які володіють професійними компетенціями, добре знають рекреаційний та природний потенціал свого регіону, здатні застосовувати свої знання для підвищення якості послуг. Отже, роботодавці охоче будуть запрошувати на роботу вчорашніх студентів з більш високим рівнем практичної підготовки.

Сучасна педагогічна наука окреслює наступні етапи практичної підготовки у навчальному процесі: ознайомчий, навчальний (технологічний), виробничий (професійний) [5, с. 119].

Реалізацію програмних навчальних вимог і завдань щодо практичної професійної підготовки працівника туризму можна розглянути на прикладі Бурштинського торговельно-економічного коледжу в Івано-Франківській області.

Невід'ємною частиною навчального процесу за спеціальністю є практична підготовка висококваліфікованого працівника для туристичної галузі економіки України, яка становить 30 % від загальної кількості годин відповідно до навчального плану.

Зміст, види практики, їх мета, тривалість і терміни проведення визначаються наскрізною програмою практики, розробленою викладачами коледжу. Основним методичним документом, що висвітлює зміст і технологію проведення кожного виду практики є робоча навчальна програма.

Метою практичного професійного навчання освітнього закладу є підготовка фахівців з туристичного обслуговування, агентів з організації туризму, покоївок, адміністраторів відповідно до кваліфікаційних характеристик спеціальностей та робочих навчальних планів освітнього закладу.

Базами проведення практичної підготовки студентів є сучасні підприємства (організації, установи) різних галузей економіки Прикарпаття. Коледжем укладені довгострокові договори про співпрацю для організації та проведення навчальної та виробничої

практики з 7 господарюючими суб'єктами різних форм власності.

Одне із завдань сучасної професійної освіти – навчити майбутнього фахівця адаптуватися в ситуаціях постійного оновлення професійних знань, швидких змін умов праці та виробництва [1].

Система професійної підготовки фахівців для індустрії туризму існує в Україні достатньо давно. Однак, незважаючи на стрімкий розвиток агротуристичної галузі, бракує фахівців цього виду туризму. Агротуризм розглядають як складову частину сільського туризму, тому мало уваги приділяється підготовці кадрів у професійно-технічних навчальних закладах саме для агротуризму.

Розроблена методика практичної підготовки та організації навчально-виробничої практики допомагає сформувати професійно-практичні навички роботи агротуристичного спрямування, вироблені на основі набутих умінь під час професійної практики в агротуристичних комплексах, проведення різних форм практичного навчання.

Практична підготовка здійснюється в кількох напрямках:

1. Використання активних методів навчання на семінарських, практичних і лабораторних заняттях, самостійна робота, колективна організація вивчення матеріалу, робота невеликими групами, введення творчих проектних робіт з подальшою презентацією, активний обмін знаннями між студентами.

Активні методи навчання вирізняються високим ступенем наближення студентської аудиторії до умов професійної діяльності, до конкретних ситуацій. Саме активні методи дозволяють учаснику відчувати особливості своєї майбутньої професії, взяти на себе ініціативу і відповідальність, вчитися полемізувати і відстоювати свою точку зору, сприяють розвитку навичок ділового спілкування, умінь вислуховувати пропозиції партнера по команді, виробляти колективне рішення.

Водночас, для закріплення теоретичних знань і отримання практичних навичок застосовуються виїзні практичні заняття.

Виїзні практичні заняття – це активна форма практичних занять, що дозволяє студентам реалізувати свої професійно-практичні навички, отримані під час вивчення теоретичного лекційного матеріалу, в ході самостійної роботи та інших форм навчальної діяльності.

Тур виїзного практичного заняття проводиться в рамках навчального процесу і є обов'язковою умовою для оволодіння студентами конкретними практичними знаннями, вміннями і навичками фахівців агротуристичного бізнесу. Студентам окреслюється комплекс доручень та настанов, для здійснення яких вони направляються до туристичних та агротуристичних комплексів. Після виконання завдання студенти на відкритому захисті

представляють свої узагальнені практичні рішення.

Окрім того, впродовж усього періоду вивчення таких дисциплін як «Туристичне краєзнавство», «Технологія і організація туристичного обслуговування», «Організація готельного обслуговування», «Туристичні ресурси України», «Спеціалізований туризм», «Організація анімаційних послуг в туризмі» студенти працюють над груповими та індивідуальними практичними завданнями, пов'язаними з діяльністю конкретних туристичних та агротуристичних підприємств Івано-Франківської області.

2. Практика на підприємствах туристичного та агротуристичного спрямування.

Основна мета практики – це набуття студентами навиків самостійної роботи, досвіду практичної роботи та вмінь реалізовувати свої знання у подальшій професійній діяльності. Навчально-виробнича практика студентів туристських спеціальностей проходить у готельно-ресторанних і туристично-рекреаційних комплексах Івано-Франківської області. Також укладено договори на проходження практики з провідними туристичними операторами та агентствами Прикарпаття. За час навчання в коледжі студенти проходять наступні навчальні практики: «Вступ до фаху», «Туристично-краєзнавча»; та виробничі практики: «Технологічна», «Туристично-краєзнавча», «Професійна».

Практичне виконання робіт у агротуристичних садибах дозволяє сформувати у студентів професійні компетенції фахівця агротуризму, уміння керувати технологіями ведення агротуристичної діяльності, знання сучасних потреб туриста щодо відпочинку в агрорекреаційних зонах.

Опитування студентів після навчально-виробничих практик показало більш високий рівень сформованості професійних компетенцій для роботи в агротуризмі та рівень підготовки до професійної агротуристичної діяльності у тих, хто проходив практику безпосередньо в агротуристичних садибах.

У підвищенні ефективності підготовки кадрів у коледжі провідну роль відіграють міжнародні угоди. Відповідно до Меморандуму в рамках договорів про співпрацю між КНТЕУ і Технологічним освітнім інститутом Центральної Македонії (м. Серрес, Греція) і двосторонньою угодою про партнерство між КНТЕУ і навчально-тренінговою агенцією в м. Салоніки (Греція), учні та студенти БТЕК, що навчаються за напрямком обслуговування у закладах ресторанного

господарства та готельного сервісу, в якості навчальної практики відвідують Грецію. На відміну від студентів, які проходять практику на теренах регіону, студенти, які побували на виробничій практиці за кордоном, мають значно вищі показники якості знань.

3. Позааудиторна робота студентів в науково-практичних студентських гуртках, клубах, участь у виставках, тренінгах, конференціях, тижнях професійної майстерності.

Мета навчально-виховних та навчально-практичних заходів коледжу максимально спрямована на вдосконалення компетенцій в області майбутньої спеціальності. Так, в рамках роботи клубу та гуртків студенти працюють із зразками документацій туристичних організацій, агентств та комплексів, вирішують професійно-виробничі ситуації, застосовуючи метод ділової гри. За результатами проведення навчальних експериментів студенти проводять обговорення правильності своїх дій та прийнятого рішення.

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо, що практичне навчання слід розглядати як основний напрям підготовки кадрів для агротуризму. Практична підготовка дає можливість майбутнім фахівцям усвідомити об'єктивну необхідність набуття знань з ведення агротуристичної діяльності, а також накопичити, аналізувати, узагальнити та осмислити факти реальної роботи в агротуристичних господарствах, організованої керівниками фахівцями-практиками.

Висновки. Таким чином, організація практичної підготовки фахівців до агротуристичної діяльності є важливим елементом у загальній професійній підготовці кадрів для туризму. Навчальні методи ведення практичних занять активізують самостійну роботу студентів у набуті знань, умінь, навичок. Упровадження в навчальний процес виїзних практичних занять, активних форм навчання, навчально-виробничих практик та позааудиторної роботи сприяє формуванню таких професійних характеристик у майбутнього фахівця агротуристичної галузі, як:

- навичок, умінь, знань, методів і прийомів роботи з організації агротуризму;
- досвіду та творчого потенціалу у веденні агротуристичної діяльності;
- виховання підприємливості, самостійності, вміння встановлювати особисті контакти.

Література:

1. Державний стандарт професійно-технічної освіти для підготовки робітників з професії «Агент з організації туризму». – Київ – 2006 р. – 55с.
2. Педагогіка туризму. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 296 с.
3. Польова Л.В. Особливості практичної підготовки фахівців з туризму / Л. В. Польова // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2012. – №4(239). – Ч.ІІ. – С.169-175.
4. Формування професійної компетентності фахівця сфери туризму: Навч.-метод. посіб. / В. Т. Лозовецька,

Л. Б. Лук'янова, Л. В. Козак та ін. – Київ, 2010. – 382 с.

5. Щука Г. П. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців туристської індустрії / Г. П. Щука // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – Вип. 16 (203) – Луганськ, 2010. – С. 117-125.

УДК 378:371.382:33

О.І. Буга, м. Вінниця, Україна / O. Buga, Vinnytsia, Ukraine

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглядаються етапи підготовки учасників навчальної ділової гри, головні принципи розробки ділової гри. Методика проведення навчальних ділових ігор має різносторонній і динамічний характер і проводиться за визначеною моделлю, що складається з таких етапів: підготовка учасників навчальної ділової гри; дослідження ситуації, інструкцій, установок й інших додаткових матеріалів; проведення навчальної ділової гри; аналіз, обговорювання й оцінювання наслідків навчальної ділової гри.

У процесі навчальної ділової гри ніхто не має права вторгтися в її перебіг і змінювати його. Лише викладач має право за необхідності коригувати дії учасників ділової гри, коли це диктується дидактичними чи методичними обставинами. Головною властивістю даної навчальної ділової гри має бути динамізм і саморозвиток дидактичної ситуації. Всі її елементи мають становити систему, де все взаємопов'язано і взаємозумовлено. Саме тому будь-яке розв'язання певної проблеми безпосередньо впливає на перебіг навчальної ділової гри. Такий характер ділової гри позитивно впливає на процес самоучіння учасників навчальної ділової гри, що є однією з властивостей ділових ігор. Тренування в умінні аналізувати інформацію, прийняти оптимальне рішення, знаходити помилки, вносити необхідні корективи в стратегію і тактику дій – це позитивні аспекти навчальних ділових ігор, які треба використовувати в процесі їх проведення.

Під час розробки ділових ігор і їх проведення потрібно дотримуватися конкретних положень, які вироблено педагогічною теорією та підкріплено практикою застосування ігрових технологій. Дані принципи не можуть обійняти все різноманіття властивостей й особливостей реальних ділових ігор, будь-яка з них є творчим результатом цілого колективу розроблювачів. Однак вони дають шанс усім студентам – учасникам ділової гри сконцентруватися на головних аспектах змісту та канонах, що імітуються стосовно управлінського процесу.

Ключові слова: ділова гра, навчально-педагогічні ігри, проблемна ситуація, управлінські рішення, ігрова діяльність, структура гри.

Methodology of realization of business games is in the process of study of economic disciplines during preparation of future teachers of technologies

Annotation. The stages of preparation of participants of business train game, main principles of development of business game, are examined in the article. Methodology of realization of business train game has scalene and dynamic character and conducted after a certain model that consists of such stages: preparation of participants of business train game; research of situation, instructions, options and other additional materials; realization of business train game; analysis, discussion and evaluation of consequences of business train game.

In the process of business train game nobody has no authority to intrude in her motion and change him. Only a teacher has a right at a necessity to correct the actions of participants of business game, when it is dictated by didactics or methodical circumstances. Main property of this business train game must be dynamism and development of didactics situation. All her elements must present the system, where all взаємопов'язано and взаємозумовлено. For this reason any decision of certain problem directly influences on motion of business train game. Uch character of business game positively influences on the process of самоучіння participants of business train game, that are one of properties of business games. Training in ability to analyse information, to accept an optimal decision, find errors, bring in necessary корективу in strategy and tactics of actions are the positive aspects of business train game, that is necessary to be used in the process of their realization.

During development of business games and their realization it is needed to adhere to concrete positions that is mine-out a pedagogical theory and supported by practice of application of playing technologies. These principles can not hug everything різноманіття properties and features of the real business games, any of them is the creative result of whole collective of розроблювачів. However they give a chance to all students - concentrated the participants of business game on the main aspects of maintenance and canons that is imitated in relation to an administrative process.

Key words: business game, educational-pedagogical games, problem situation, administrative decisions, playing activity, structure of game.

Постановка проблеми. Оскільки за своєю сутністю й змістом ділові ігри є управлінськими, тобто пов'язані з організацією управління в різних галузях народного господарства, очевидно, що для системи педагогічних вищих навчальних закладів, які готують майбутніх учителів, найдоцільніша назва – навчально-

педагогічні ігри. Цей специфічний термін охоплює ділові, організаційно-ділові ігри, пов'язані з керівництвом навчально-виховним процесом, рольові та інші навчальні ігри.

Аналіз попередніх досліджень. Нині в світі використовується вже кілька тисяч ділових ігор.